

EVROPSKÝ PARLAMENT

2004

2009

Výbor pro zaměstnanost a sociální věci

2007/2156(INI)

11. 10. 2007

NÁVRH ZPRÁVY

o demografické budoucnosti Evropy
(2007/2156(INI))

Výbor pro zaměstnanost a sociální věci

Zpravodajka: Françoise Castex

Navrhovatelka stanoviska (*):
Karin Resetarits, Výbor pro práva žen a rovnost pohlaví

(*) Přidružené výbory – článek 47 jednacího řádu

PR_INI

OBSAH

	Strana
NÁVRH USNESENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU.....	3
VYSVĚTLUJÍCÍ PROHLÁŠENÍ.....	9

NÁVRH USNESENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU

o demografické budoucnosti Evropy (2007/2156(INI))

Evropský parlament,

- s ohledem na své usnesení ze dne 14. března 1997 o zprávě Komise Radě a Evropskému parlamentu o demografické situaci v Evropské unii (1995)¹,
- s ohledem na své usnesení ze dne 12. března 1998 o demografické zprávě Komise za rok 1997²,
- s ohledem na své usnesení ze dne 15. prosince 2000 o sdělení Komise „Evropa pro všechny věkové skupiny – více prosperity a mezigenerační solidarity“³,
- s ohledem na sdělení Komise „Odpověď Evropy na stárnutí světa – podpora hospodářského a sociálního pokroku ve stárnoucím světě – příspěvek Evropské komise k 2. světovému kongresu o stárnutí“ (KOM(2002)0143),
- s ohledem na Evropský pakt mládeže, který přijala Evropská rada na svém zasedání v Bruselu ve dnech 22. a 23. března 2005,
- s ohledem na zelenou knihu Komise „Nová mezigenerační solidarita jako odpověď na demografické změny“ (KOM(2005)0094),
- s ohledem na své usnesení ze dne 23. března 2006 o demografických výzvách a mezigenerační solidaritě⁴,
- s ohledem na sdělení Komise „Demografická budoucnost Evropy – Učiňme z problému výhodou“ (KOM(2006)0571),
- s ohledem na sdělení Komise „Podporovat solidaritu mezi generacemi“ (KOM(2007)0244),
- s ohledem na pracovní dokument útvarů Komise „Demografická budoucnost Evropy: fakta a čísla“ (SEK(2007)0638),
- s ohledem na článek 45 jednacího řádu,
- s ohledem na zprávu Výboru pro zaměstnanost a sociální věci a na stanoviska Výboru pro práva žen a rovnost pohlaví, Hospodářského a měnového výboru, Výboru pro občanské svobody, spravedlnost a vnitřní věci a Výboru pro regionální rozvoj (A6-0000/2007),

¹ Úř. věst. C 115, 14.4.1997, s. 238.

² Úř. věst. C 104, 6.4.1998, s.222.

³ Úř. věst. C 232, 17.8.2001, s.381.

⁴ Úř. věst. C 292E, 1.12.2006, s.131.

- A. vzhledem k tomu, že demografická situace je výsledkem společného působení tří faktorů – porodnosti, střední délky života a migračních toků, z jejichž současných hodnot vyplývá, že do roku 2050 dojde k rozsáhlým demografickým změnám, které se projeví zejména stárnutím evropského obyvatelstva, jehož průměrný věk se od roku 2004 do roku 2050 pravděpodobně zvýší z 39 na 49 let,
- B. vzhledem k tomu, že tento demografický vývoj přinese hluboké změny ve struktuře obyvatelstva a věkové pyramidě; vzhledem také k tomu, že počet dětí ve věku 0–14 let se do roku 2050 sníží ze 100 milionů (údaj z r. 1975) na 66 milionů, počet obyvatel v produktivním věku dosáhne vrcholu v roce 2010 (331 milionů) a poté se bude postupně snižovat (přibližně 268 milionů v roce 2050), zatímco střední délka života se v období 2004–2050 zvýší o 6 let u mužů a o 5 let u žen a počet osob starších 80 let se zvýší ze 4,1 % v roce 2005 na 11,4 % v roce 2050,
- C. vzhledem k tomu, že pokud jde o poměr mezi ekonomicky aktivním a neaktivním obyvatelstvem, zvýší se průměrná evropská hodnota indexu závislosti (počet osob starších 65 let dělený počtem osob ve věku 14–65 let) z 25 % v roce 2004 na 53 % v roce 2050,
- D. vzhledem k tomu, že ubývání ekonomicky aktivního obyvatelstva v důsledku celkového stárnutí populace může vést k oslabení dynamiky hospodářství a k omezení kreativity a inovací a může způsobit v letech 2031 až 2050 snížení potenciálního růstu evropského HDP až na 1,2 %,
- E. vzhledem k tomu, že demografické změny patrně nebudou mít až do roku 2050 vliv na celkový počet obyvatel Evropy, ale způsobí značné územní nerovnosti, přičemž některé regiony EU již nyní vykazují přirozený úbytek populace; vzhledem dále k tomu, že relativní význam evropského obyvatelstva vzhledem k světové populaci se sníží z 15 % před sto lety na 5 % v roce 2050,
- F. vzhledem k tomu, že přistěhovalectví je pozitivním faktorem, pokud jde o strukturu evropského obyvatelstva; čistý přírůstek dvou milionů přistěhovalců v letech 2004/2005, který přispěl ke zpomalení tempa úbytku populace v produktivním věku, je nutno přinejmenším zachovat, pokud chce Unie zamezit prudkému poklesu počtu obyvatel v produktivním věku již od roku 2017;

Obecné poznámky

1. se znepokojením bere na vědomí demografické prognózy do roku 2050; zdůrazňuje však, že tyto prognózy na 50 let nejsou nezvratné, nýbrž jsou varovnými signály, na něž je třeba odpovědět již dnes v zájmu zítřka, aby byla zachována konkurenceschopnost a evropský sociální model;
2. předesílá, že dvě hlavní příčiny demografických změn, tedy pokles porodnosti a stárnutí obyvatelstva, jsou plodem pokroku; vzhledem k tomu, že bezprostřední příčinou prodlužování střední délky života je pokrok v oblasti vědy, hygieny a životní úrovně a že skutečnost, že ženy dnes kontrolují svou plodnost, je výsledkem jejich emancipace a jde ruku v ruce se zvyšováním úrovně vzdělání dívek a účastí žen na pracovním životě a ve

veřejných funkcích; domnívá se, že tyto faktory je třeba považovat za nezvratné výdobytky lidstva;

3. zdůrazňuje však, že průměrná míra porodnosti v Unii činí 1,5, což je mimořádně málo; není to však způsobeno pouze tím, že by se ženy rozhodly mít méně dětí; domnívá se, že varovně nízká úroveň plodnosti souvisí rovněž s obtížemi při sladění profesního a rodinného života, s tíživým společenským klimatem a s obavami z budoucnosti;
4. přeje si, aby prodlužování střední délky života bylo i nadále pozitivním jevem a aby se stáří nestalo obávaným obdobím úpadku; přeje si proto, aby se Unie zabezpečila proti riziku, že důchodci budou žít v chudobě a nebudou mít prostředky na bydlení a lékařskou péči a bude jim upřeno dožít život důstojným způsobem;
5. lituje, že dosud nebyla přijata opatření, jež by Unii připravila na tuto výzvu, kterou bylo možné předvídat již po řadu let; lituje zvláště toho, že nejsou plněny cíle Lisabonské strategie ani závazky v oblasti péče o děti, zaměstnanosti osob starších 55 let a účasti žen na ekonomicky aktivním životě, které přijala Evropská rada v Barceloně ve dnech 15. a 16. března 2002;
6. vítá iniciativu Komise, která se hodlá zabývat tímto významným problémem, a souhlasí s jejím celkovým přístupem k problematice demografického vývoje a se stanovenými pěti hlavními politickými směry;

Demografická obnova

7. uznává, že rozhodnutí ženy mít děti je jednou z nejintimnějších voleb; s ohledem na rozdíly mezi členskými státy v míře porodnosti, která se pohybuje v rozmezí 1,25 až 2,0, se však domnívá, že křivku porodnosti by bylo možné změnit pomocí vhodných veřejných politik, pokud ovšem budou tyto politiky dlouhodobě prováděny s jistou pravidelností a stabilitou a pokud vytvoří stabilní prostředí nezbytné pro rozhodnutí mít děti;
8. zdůrazňuje, že veřejné výdaje na péči o děti předškolního věku, na opatření v souvislosti s péčí o děti a na ochranu osamělých matek, jejichž počet roste a kterým především hrozí vyloučení ze společnosti, izolace a chudoba, jsou otázkou všeobecného zájmu;
9. připomíná, že v rámci sociálního dialogu byly uzavřeny dohody o rodičovské dovolené a o práci na částečný úvazek, které jsou upraveny směrnicemi 96/34/ES a 97/81/ES; vyzývá proto členské státy, aby účinně prosazovaly právo na rodičovské volno pro oba rodiče a zvýšily prestiž rodičovské dovolené pro muže;
10. vybízí členské státy, aby definovaly osvědčené postupy v oblasti podpory rodin a aby zajistily existenci systémů rodinných příspěvků a poskytovaly sociální služby obecného zájmu, které mají pomáhat matkám a dětem a chránit je,

Lidské zdroje

11. konstatuje, že pokud jde o problém nerovnováhy mezi ekonomicky aktivním a neaktivním obyvatelstvem, má Unie stále značné možnosti, jak zvyšovat počet pracujících, a to zejména zaměstnáváním žen, mladých lidí a seniorů; přeje si, aby se krátkodobým cílem stala plná zaměstnanost;
12. požaduje, aby byl reformován způsob, jakým jsou dnes v Evropě řízeny lidské zdroje, neboť v důsledku nízké zaměstnanosti mladých lidí ve věku 25-30 let a seniorů starších 55 let je aktivní život velké části populace zkrácen na přibližně 30 let;
13. vybízí k investicím do všeobecného a odborného vzdělávání, aby se zvýšila úroveň základního vzdělání mladých, které je zárukou jejich budoucí schopnosti přizpůsobit se, a vyzývá k přijetí opatření, která pomohou mladým při hledání jejich prvního zaměstnání a která budou pomáhat v profesním rozvoji po celou dobu produktivního života;
14. navrhuje co nejrychleji snížit počet případů, kdy podniky posílají zaměstnance předčasně do důchodu; vyzývá k hluboké reformě způsobu, jakým se odvíjí kariérní postup starších zaměstnanců, kteří jsou dnes, jakmile překročí věk 50 let, značně znevýhodněni, neboť jsou obětí diskriminace při hledání zaměstnání, mají nedostatečný přístup ke vzdělávání, nejsou uznávány jejich pracovní zkušenosti a jen zřídka mají možnost postupu v zaměstnání;
15. připomíná, že princip zákonného věku odchodu do důchodu je jedním z výdobytků evropského sociálního modelu a zárukou proti prodlužování produktivního věku nad lidsky únosnou míru;
16. vyzývá členské státy, aby přijaly opatření na podporu zaměstnanosti žen a jejich postupu v zaměstnání; připomíná, že nedotknutelnou zásadou evropského sociálního modelu je pravidlo, že za stejnou práci je na stejném pracovišti stejná odměna;
17. vyzývá k přijetí celkového přístupu k lidským zdrojům, který bude zaměřen na kvalitu, a navrhuje, aby byl definován „aktivní životní cyklus“ v délce přibližně 40 let, jehož součástí bude i vzdělávání a zhodnocení nabyté praxe od počátku až do konce produktivního věku;
18. připomíná, že významným faktorem produktivity je dobré pracovní prostředí; vyzývá podniky, aby investovaly do prevence pracovních úrazů, pracovního lékařství, hygieny a sociálního dialogu;
19. vyzývá k prohloubení dialogu se sociálními partnery a s podniky v zájmu přípravy na tyto demografické proměny; zdůrazňuje, že zvyšování produktivity bude napříště záviset především na investicích do výzkumu a vývoje a do technologických inovací, a trvá na tom, že pro podniky je životně důležité, aby vhodným plánováním v oblasti zaměstnanecké politiky a postupu v zaměstnání anticipovaly své budoucí potřeby, pokud jde o kvalifikaci pracovníků;

Solidarita mezi generacemi a mezi regiony

20. připomíná, že princip mezigenerační solidarity, který je klíčovou součástí evropského sociálního modelu, spočívá v tom, že ekonomicky aktivní část obyvatelstva na sebe bere financování sociálních dávek a nákladů na ochranu a zdravotní péči pro neaktivní populaci (děti, mládež, závislé osoby a senioři); požaduje, aby byla tato zásada solidarity zachována navzdory demografické nerovnováze, kterou lze očekávat, a vyzývá k hledání nové finanční rovnováhy;
21. zdůrazňuje, že zachování principu mezigenerační solidarity vyžaduje aktivní zásah ze strany orgánů veřejné moci; zejména je třeba zajistit sociální služby obecného zájmu jak pro rodiny a malé děti, tak i v zájmu péče o seniory a závislé osoby; vyzývá Komisi, aby zajistila právní jistotu sociálních služeb obecného zájmu v právu Společenství;
22. vyzývá k zahájení široké diskuse o právu na slušný důchod pro všechny, který je podmínkou finanční soběstačnosti a důstojného života seniorů a jejich účasti na sociální soudržnosti; vyzývá členské státy, aby při zohlednění zásady subsidiarity a sociálního dialogu hledaly nové způsoby financování systémů sociální solidarity, které nemohou být financovány pouze z platů; domnívá se proto, že myšlenku zdanění vytvořené přidané hodnoty nebo finančních transakcí nelze předem odmítat;
23. vyzývá členské státy, aby se společně zamyslely nad možností daňových reforem, které by zajistily udržitelnost důchodových systémů a systémů sociálního zabezpečení;
24. poukazuje na to, že pokud jde o stárnutí evropské společnosti, panují mezi regiony velké rozdíly, které jsou navíc umocněny možností volného pohybu uvnitř EU; upozorňuje na riziko rostoucí nerovnováhy mezi regiony, které vytvářejí hodnoty, a regiony, které potřebují sociální služby;
25. vyzývá Komisi a členské státy, aby v rámci úvah o solidaritě mezi evropskými regiony, členskými státy a Uníí braly v potaz také generační hledisko; navrhuje, aby se při přidělování prostředků ze strukturálních fondů bral ohled na nutnost investic do zařízení pro péči o staré lidi;
26. zdůrazňuje, že hrozí, že se v důsledku demografické nerovnováhy v globálním měřítku prohloubí nerovnosti v rozvoji a zesílí migrační tlaky; vyzývá Komisi a členské státy, aby tyto prvky začlenily do svých imigračních politik, aby byla imigrace přínosem jak pro zemi původu, tak cílovou zemi (tzv. *co-développement*);

Integrace přistěhovalců

27. bere na vědomí, že přistěhovalectví je a bude prvkem demografického vývoje Unie a má pozitivní přínos z hospodářského, sociálního i kulturního hlediska; vyzývá proto Komisi, členské státy a sociální partnery, aby zaujaly k imigraci věcný a racionální přístup, aby se předešlo xenofobním názorům a postojům;

28. zdůrazňuje, že imigrační politiky členských států je nutné harmonizovat, aby se zlepšila integrace přistěhovalců do formální ekonomiky a aby měli přistěhovalci právní i sociální jistotu; aby toho bylo dosaženo, je třeba zejména bojovat proti pokoutním praktikám a penalizovat podniky, které zaměstnávají načerno;
29. vyzývá Komisi a členské státy, aby udělovaly pracovníkům, kteří přišli z třetích zemí, různý status – tj. krátkodobé, střednědobé i dlouhodobé pracovní smlouvy; tak bude možné reagovat jak na požadavky pracovního trhu, tak na odlišné životní volby;
30. požaduje, aby se pod striktně ekonomickými úvahami nevytratil lidský rozměr přistěhovalectví a aby měli přistěhovalci, kteří si tak budou přát, možnost sloučení rodin; požaduje, aby byla evropská přistěhovalcká politika úzce provázána s politikami v oblasti zaměstnanosti, sociálních věcí a vzdělávání;
31. vyzývá členské státy, aby na pořad jednání některého z příštích summitů zařadily jednání o demografických změnách a o osvědčených postupech v oblastech, jako je aktivní stáří, rodinné politiky a integrace přistěhovalců;
32. vítá, že se Komise zavázala předkládat každé dva roky u příležitosti Evropského demografického fóra zprávu o aktuálním stavu v této oblasti; přeje si, aby tato zpráva rovněž uváděla, jaký dopad mají politiky členských států v daných oblastech;

* *

*

33. pověřuje svého předsedu, aby předal toto usnesení Radě a Komisi.

VYSVĚTLUJÍCÍ PROHLÁŠENÍ

Pokles porodnosti, který trvá už několik let a provází jej neustálé prodlužování střední délky života, dává tušit, že do roku 2050 dojde v Evropské unii k hluboké proměně ve struktuře obyvatelstva a ve věkové pyramidě.

Podle těchto předpovědí se změny projeví celkovým stárnutím populace, úbytkem osob v produktivním věku a zvyšováním indexu závislosti.

Evropská unie bude možná muset čelit ztrátě konkurenceschopnosti a zpomalení hospodářského růstu ve srovnání s částmi světa, v nichž dojde k významnému demografickému vzestupu. Demografická nerovnováha by měla rovněž znatelné dopady na financování systémů sociálního zabezpečení a na bilanci důchodových systémů.

Otázky spojené s těmito demografickými změnami nejsou nikterak nové. Své první odpovědi na ně podala Evropská unie na summitech v Lisabonu a Barceloně, avšak přijaté závazky byly ne vždy beze zbytku splněny.

Svým sdělením „Demografická budoucnost Evropy – Učinně z problému výhodu“ zahájila Komise konstruktivní úvahy o této problematice a navrhla pět pracovních politických směrů. Těmi jsou:

- demografická obnova,
- delší a kvalitnější aktivní život,
- výkonnější Evropa,
- lepší integrace přistěhovalců,
- zajištění sociálního zabezpečení a solidarity mezi generacemi.

Zpravodajka souhlasí s pozitivním přístupem Komise a předkládá k jednotlivým směrům uvedeným ve sdělení několik návrhů.

Zpráva definuje hlavní cíl, který by si měla Evropská unie vytknout: tváří v tvář těmto demografickým změnám je třeba udržet hospodářskou konkurenceschopnost a současně zachovat v dlouhodobém horizontu evropský sociální model.

Za tímto účelem by měly být rozvinuty nové politiky:

- politiky zaměřené na děti a na podporu rovnosti mezi ženami a muži v zaměstnání v zájmu zahájení demografické obnovy,
- politiky v oblasti vzdělávání a plánování zaměstnanosti a profesního rozvoje v zájmu optimalizace lidských zdrojů,
- jsou zapotřebí nové finanční zdroje, aby byla zajištěna solidarita mezi generacemi a regiony,
- má-li se uspět ve snaze o integraci přistěhovalců, musí se k přistěhovalcům přistupovat věcně a racionálně.